

Hana Lukas Midžić

SVAŠTARA

HOME MADE ART

*autobiografski zapisi
o pokušajima suvremenog kiparenja*

SVAŠTARA

HOME MADE ART

*autobiografski zapisi o pokušajima
suvremenog kiparenja*

Hana Lukas Midžić, 2011.

SADRŽAJ

PREDGOVOR

Anita Kojundžić Smolčić: Što Hana radi kada ništa ne radi?..... 3

VRČ

Pokušaj rekonstrukcije znakovite slučajnosti..... 7

GRATAKAŽA

Umijeće mazokanibalizma..... 13

JOGURT

U potrazi za senzualnim..... 17

VALCER ZA DVIJE STOLICE

Antropomorfika čežnje..... 21

KULENOVA SEKA

Apologeza iskrenog izraza..... 25

URADI SAM

Istine o samoći..... 31

SISE VISE

Oda vremenu..... 35

POGOVOR

Boris Postnikov: Pisanje između..... 41

Što Hana radi kada ništa ne radi?

Biti žena i biti umjetnik/ica ima najmanje tri zajedničke odrednice: veliki broj sati neplaćenog ili potplaćenog rada, isključenost iz pozicije centra ili moći tj. zauzimanje marginalne društvene pozicije te egzistenciju prepunu sumnji i preispitivanja svoje uloge i smisla svoga rada. Biti žena i biti umjetnik/ica reaktualizirane su političke kategorije budući da neoliberalna ideologija potvrđuje rodne i klasne hijerarhije, a čedo neoliberalnog kapitalizma – kriza – uvjetuje osnaživanje patrijarhalnosti i sve veće klasne razlike. Dakle, biti istovremeno i žena i umjetnica danas je „dvostruka nevolja“.

Hanin anti-ciklus „Svaštara“ nije feministička, ali svakako jest ženska umjetnost. Riječ je o anti-ciklusu budući da uključuje radove koji su nesustavno i samostalno nastajali u periodu 2002-2011., a koje je umjetnica naknadno povezala u jednu likovno-literarnu cjelinu. Tvrdnjom kako nije riječ o feminističkim radovima želim reći da ovdje ne prepoznajem klasične feminističke taktike: Hanina umjetnost nije ekscesna, provokativna ni erotizirana; ne postavlja u središte status umjetnice, ulogu subverzije i provokacije u muškom sustavu kulture; konačno, ne koristi ni dekonstrukciju ili poližanrovsku reinterpetaciju mehanizama prikazivanja spolnosti u reklamama, medijima i ekonomiji. Ipak, riječ je o čistoj,

nepatvorenoj ženskoj umjetnosti na razini motiva, simbola i njihovih značenja (preokupacija tijelom, domaćinstvom, partnerstvom, majčinstvom, domom).

Radovi povezani u „Svaštaru“ rezultat su spontanih, slučajnih radnji prepoznatih kao umjetničkih, zbog čega su neposredno nakon „nastanka“ dokumentirani. Oni ponekad o Haninoj intimi kao žene i/ ili umjetnice govore direktno, „na prvu loptu“, a ponekad posredno, otkrivajući nepretenciozni, bliski pogled na žensku svakodnevicu i provocirajući osjećaje romantike, boli, patnje, (auto)destrukcije, monotonije, frustracije, ukalupljenosti...

Za razliku od feminističkih umjetnica koje uzroke za gore navedena stanja pronalaze u društvu i represiji hijerarhije moći te umjesto da pod znak pitanja stavi cjelokupni umjetnički sustav, ona, po mom mišljenju, pogrešno kritizira i sumnja u samu sebe što ne uspijeva postići sve što bi htjela u takvom sustavu. No, njezina intimna kriza je zapravo odraz i krize umjetnosti (zbog nejasnih kriterija što umjetničko djelo jest, pada mita o geniju, sve većeg jaza između „uspješnih“ i „neuspješnih“ umjetnika po pitanju bogatstva i ugleda) i društvene krize (koja se odražava na radnička prava, kvalitetu života, komercijalizaciju školstva i zdravstva, sve veći jaz između bogatih i siromašnih), kojih je sama svjedok. Ona na sebe preuzima odgovornost za nešto čega je ona (i mnogi drugi/e) kolateralna žrtva. Tako u svijetu umjetnosti neoliberalnog kapitalizma koji potiče muške karakteristike kao što su

racionalnost, sustavnost, kompetitivnost, agresivnost i samopromociju, njezine „ženske“ karakteristike nisu na cijeni.

Usprkos toj oštrabrujućoj činjenici, i Hanina iznimna umjetnička svestranost (sposobnost da vrsno radi u različitim medijima i tehnikama) i naglašeni ženski senzibilitet njezinih radova kriju snažan potencijal kojeg ni ona sama nije potpuno svjesna.

Anita Kojundžić Smolčić

Vri, 6. pokusaj, 2011.

VRČ

Pokušaj rekonstrukcije Znakovite slučajnosti

Prije nekoliko godina, u vrijeme kad sam prelako nalazila razloge za plač, jednog sam jutra probudivši se shvatila da ne znam gdje je moja zlatna ogrlica, koju sam važno nazivala ogrlicom predaka. Na njoj sam na okupu imala svoje pretke: baku Vidu na privjesku sa zaokruženim slovom H kojeg mi je poklonila za neki rođendan, malu pločicu nalik na razmotani svitak s perforiranim srcem i natpisom LOVRET sa stražnje strane, koju je dobio moj tata za 20 dobrovoljnih davanja krvi u općini Lovret u Splitu, a proslijedio ju je meni jer osim vjenčanog prstena ne nosi nakit, pancir lančić kojeg sam dobila za maturu od mame i tate, s malim postotkom bakra, da ne bude onako kričavo žut, nego nalik na staro zlato i, na kraju, nepostojeći mali violinski ključić od bake Mare. Kažem nepostojeći jer sam ga izgubila davno prije no što sam dobila lančić i sabrala pretke, ali je u mom umu svakako i on bio među njima. Kasnije im se pridružio i mali okrugli medaljon kojeg sam dobila od svoje buduće svekrve - prisvojenog pretka.

Još smo živjeli u malom, mračnom i vlažnom podstanarskom stanu. To jutro sam odlučno krenula češljati sve njegove zapečke u potrazi za ogrlicom. Kako to obično biva, nakon par sati temeljite, čas nadobudne, čas naizgled uzaludne potrage, pronašla sam kojekakve zagubljene drangulije, ali ogrlicu predaka ne. Sjela sam na pod uz rub razvučenog kauča. Razočarana. Polako je nadirao plač i iznenađujuće brzo razulario se u gustu i tešku suznu buktinju. Zar sam i to uspjela izgubiti, tu ogrlicu koja je predstavljala moju verziju indijanskog totema, koja me pratila u svim odlučujućim trenucima u životu, moju snagu i hrabrost...? Užas. U slijedu nezaustavljivih naleta ridanja uhvatila sam jedan bljesak razuma i, obrisavši sve te silne suzetine koje su se slile niz moje lice, uspjela naći mobitel i nazvati mamu. Izmučenim, slinavim glasom jedva joj objasnim što se dogodilo, kakav smak svijeta sam si opet priredila, a ona me uspije nekako smiriti i kaže mi: „Znaš, i ja sam jednom tako izgubila komad dragog nakita. Bilo mi je toliko žao da sam na kraju obišla sve zlatarne dok nisam našla baš takav identičan komad. Kupila sam ga i kao da se ništa nije dogodilo.“

Ne moram napominjati da je meni bilo suviše teško ići sabirati sve svoje pretke po zlatarnama, gravirati LOVRET, tražiti da mi rastale malo bakra u zlatni pancir lančić da ne bude prekričav... Pomirila sam se sa sudbinom, sebe preimenovala u neodgovornu glupaču i cijelu dogodovštinu pospremila u ladicu: Tipične drame. Nakon par mjeseci, ogrlica je osvanula na nekom banalnom mjestu. Bila sam oduševljena,

smirena, u ponovnom doticaju sa svojim porijeklom... Od tada je nosim u odlučujućim trenucima u životu, a ostatak vremena je gubim i nalazim po raznim banalnim mjestima u stanu. Za divno čudo još je nisam konačno zaista izgubila. Izgleda da preci čuvaju mene kad ja već ne znam čuvati njih.

A vrč?

Priča o vrču je, naime, nastavak priče o ogrlici predaka.

Tada smo već živjeli u malom, toplom, suhom i sunčanom stanu kojeg je kupila moja mama od svoje životne uštedevine i otpremnine. Jednog dana, dok sam prala suđe, iz ruke mi na pod ispadne vrč za vodu. Običan stakleni vrč za vodu, uobičajeno trbušast, prilično težak zbog debljine stakla, s lijepom drškom i kljunčićem za pretočiti vodu. Vrč. Čujem da je pri udarcu pukao, ali onako s visoka vidim da je još čitav. Uzmem ga u ruku, a na njemu, na sred njegova trbuha samo jedna rupa. Rupa u obliku suze. Na podu komad stakla u obliku suze, veličine da stane u dlan. Savršeni oblik suze. I ništa više. Nije li to znakovito? - pomislila sam. Već odavno nisam plakala. Ovaj vrč jednom ću izložiti kao svoj rad, svoju skulpturu. Pospremim taj vrč s pripadajućom suzom na vrh ormara, kao mjesto od posebne skrbi, mjesto gdje ga nitko neće uznemiravati. Doći će vrijeme kad će taj vrč biti spreman za izložbu.

Otada je prošlo par godina i još jedno preseljenje. Ovih dana smišljam koncept svoje nove izložbe: HOME MADE ART. O radovima koji su nastajali sporadično dok

sam se ja selila iz jednog stana u drugi, iz drugog u treći, iz djevojke u ženu, iz studentice u domaćicu, iz sebe u majku jednog prekrasnog dječaka. Volim misliti da sam se u cijelom procesu bar trudila ostati kiparicom. Sjetim se tako vrča. Evo ga: *The time has come*. Čeka me, tamo na vrhu ormara u maminu stanu da dođem po njega i da ga izložim kao svoj rad. Ali, nekako mi u glavi titra sumnja da sam ga možda u zadnjoj selidbi... pa nisam valjda.... dok sam se manično rješavala svega što sam, u tom trenutku, trudna i željna nezatrpanog novog doma, smatrala suvišnim... pa nisam ga valjda bacila??? Vratim se u mamin stan, penjem se na stolicu, gledam na vrh ormara... Jesam. Bacila sam ga. Svoj rad, znakoviti rad, savršenu suzu. Neodgovorna glupača.

Ovaj put znam što ću. Kupit ću baš takav identični vrč. Deset takvih identičnih vrčeva. I puštat ću ih da mi padnu iz ruke na pod i razbiju se. Možda se opet dogodi. Možda uspijem rekonstruirati znakovitu slučajnost. Možda bude kao da se ništa nije dogodilo.

2002.

GRATAKAŽA

Mnijecé mazokamibolizma

Kad sam došla na studij, ništa me nije impresioniralo toliko koliko par dućana s alatom u centru: Ferimport u Petrinjskoj, onaj drugi na uglu Petrinjske i Amruševe kojem nikad ne znam ime, Šumoopskrba - Pod zidom, jedna i jedinstvena Kemoboja, u ulici koja ide od Draškovićeve duž hitne traumatološke prema HDLU... Kad ne bih imala vremena ući unutra i čeprkati po svakojakim okovima, šarafima, dlijetima, rašpama i ostalim divotama, prevrćući ih po prstima i maštajući za što bi mi sve mogli poslužiti u mom stvaralaštvu i inače, onda svakako ne bih propustila bar na trenutak zastati i baciti pogled u izlog. Odulji pogled. Za jednu od prvih godišnjica naše veze, Ivan mi je poklonio kliješta.

U rukovanju alatom uvijek sam se osjećala kao kod kuće. U svom kratkom klesarskom stažu znala sam osjetiti da je kamen pod mojim dlijetom kao maslac, mekan i podatan. Rijetko bih se udarila po prstu. Jednom mi je profesor Vulas rekao da klešem kao da kukičam. Ta njegova predodžba bila mi je toliko simpatična da je postala misao vodilja moje izložbe kamenih tekstura "Pletiva".

Ne sjećam se točno u kojem je trenutku jedna sasvim drugačija slika počela zaokupljati moj um kad bih se zamišljala kako opet klešem. Ja u radnom odijelu, s kožnim radničkim rukavicama, zasukanih rukava, sva prašnjava od bijele kamene prašine, spuštam gradinu i macolu na radni stol i uzimam fleksericu da još malo napnem formu. Palim fleksericu, neugodni trzaj mi učvrsti šake u još hrabriji stisak ručke i tijela stroja, prilazim nedovršenoj skulpturi, a šajba za brušenje kamena pri dodiru s površinom odjednom iskoči iz ležišta i odleti, uz rikoše s jednog zida okrzne drugi... i tako propara cijelu prostoriju. U boljim scenarijima izmaknem se kao u crtanom filmu. U lošijima mi presiječe vrat.

Moja se pažnja s godinama polako i perfidno preselila iz dućana s alatom u dućane s kućanskim potrepštinama. No, čak i prije te smjene, u oblikovnom smislu su me privlačili predmeti iz kućanstva, bez obzira na njihovu funkciju. U vrijeme "Pletiva" je, naprimjer, metalni ribež ili tzv. gratakaža, bio savršeni poligon za iživljavanje svakojakim alatkama u svrhu izražavanja raznovrsnih krupnijih i sitnijih tekstura, uz pretenciozne konotacije okrutnosti i ranjivosti... Iskreno govoreći, bez obzira na sve moguće interpretacije Gratakaže kao mog umjetničkog rada, u konačnici je ona za mene ostala ipak samo bezidejna imitacija stvarnog predmeta.

Sve do sada.

Bar ću si pripremiti jedan zdravi obrok - tješim se dok pokušavam shvatiti što to radim krivo. Napraviti ću si salatu. Koje su to moje propuštene prilike? Da vidim

čega ima u frižideru. Kad sam trebala jače zapet? Mogla sam, zašto nisam - grizem se junački dok gulim svježu ciklu, čistim mrkvu i režem kapulu. Uzimam novu gratakažu od inoxa i s punim poštovanjem prema njoj kao alatu, njenom obliku, funkciji i besprijekornoj oštrini uzimam mrkvu i krenem je ribati. Na krupno. To je dobro prošlo. Sad još cikla. BAŠ-ME-BRI-GA, BAŠ-ME-BRI-GA, BAŠ-ME-BRI-GA - mantram u ritmu ribanja. BAŠ-ME-BRI-GA, BAŠ-ME-BRI-GA - samo još da se ne porež... E, jebi ga! Jesam se. I ne samo da sam se porezala, nego sam si čak odribala komad prsta!! Zamisli, nakon svih dlijeta, kliješta, čekića, bušilica, špahtli, borera, rašpi, pila koji su mi prošli kroz ruke i nakon svih mojih vizija fleksericom odrubljenih mi glava, na kraju me ozlijedi gratakaža. I to dok si spremam utješnu salatu, a ne dok radim na vlastitoj poetičnoj skulpturi u bračkom kamenu ili stoljetnoj hrastovini. Jadno.

Ali, bar ću pojesti jedan zdravi obrok.
Brzo, Ivane, molim te, flaster...

Dobro, a gdje je odribani komadić prsta?

Nije na radnoj plohi.

Nije na podu.

Nije na ribežu.

Hm.

Sigurno je završio u salati.

Šta, da sad bacim cijeli svoj zdravi obrok??

Nisam luda.

Kvasina. Ulje. Sol. Papar.

2009.

JOGURT

U potrazi za senzualnim

Ubrzo po svom ulasku u svijet kiparstva postala sam svjesna evidentne senzualnosti u koju je taj svijet umotan. Uvriježeno viđenje da postoji neki kipar, dakle muškarac, pred kojim stoji neki model, recimo gola žena, pri čemu kipar pomno promatra svog modela i interpretira njene oblike tj. obline, modelirajući i pipkajući podatni materijal, dok ona, njegova muza, mora stajati nepomično, a malo joj je i hladno... otvara prostor za svakakve maštovite sretne završetke. Kada je kipar žena, često dođe do zabune: žena... kiparica... modelira... je li gola?

Tijekom svih godina studijskog promatranja svakojakih tjelesa - starih, mladih, salastih, koščatih, zgodnih, čvrstih, potentnih... ne sjećam se da sam ikad, modelirajući ih, u glavi dovršavala tu priču o kiparu i modelu. Valjda zato što sam žena. Ako je što bilo senzualno u mom modeliranju, onda je to prije bila moja relacija prema samom stvaralačkom činu. Od prvog dodira s materijalom do gotove skulpture neizvjestan je put, kao od prvog pogleda do orgazma.

Od nerveze, sumnje u svoj talent, slatkih pokušaja i pogrešaka, bahate sigurnosti, izgubljenosti i očaja, frenzičnog stvaralačkog zanosa do... zadovoljstva. "Jutro nakon" je presudno. Ponovno suočavanje s plodom svog stvaralaštva: Jučer je izgledalo sjajno, a danas?

Nekad mi se čini da kiparstvo u tradicionalnom smislu ipak ostaje muški svijet, a baviti se njime je kao imati zahtjevnu ljubavnicu. Veliki atelje s visokim stropovima i sjevernim osvjetljenjem, tone materijala, puno vremena, pažnje i para. Sve za mogućnost orgazmičkog ostvarenja genijalne skulpture. Izgleda da kiparice zaista lakše padaju u zamku obiteljskog života. Sram me je priznati, ali otkad sam diplomirala, nisam si priuštila atelje. Ne mogu se oteti dojmu da je to skup sport. Zato sve svoje profesionalne kiparske aktivnosti obavljam za kuhinjskim stolom. Obučena.

A stvaralačke senzualnosti? Nje nipošto ne nedostaje.

U pauzi, tijekom modeliranja još jednog po svoj prilici neuspješnog prijedloga skulpture za kiparski natječaj, iz frižidera, koji mi je na dohvat ruke, uzimam čašu jogurta. Kratkim trzajima promućkam njen sadržaj. Polako je otvaram pazeći da ne pokidam aluminijski poklopac. Mmmm... obožavam jogurt. Širokim potezima jezika oblizujem unutrašnju stranu poklopca. Skidam ga do kraja. Vrškom jezika precizno poberem sav jogurt s utora pri obodu čaše. Cijeli krug... Polako naginjem čašu i gutljaj po gutljaj puštam da mi se jogurt cijedi niz grlo, jednjak, oplahuje moj

prazni želudac. Kakav melem! Oblížem usta. Uzimam čajnu žličicu, i polako, od dna prema vrhu, okomitim potezima pažljivo kupim ostatke jogurta sa stijenke čaše. Zatim vrškom žlice i s dna. Ne ostaje ni kap.

Odličan jogurt. Bolji od svih jogurta do sad...

MLADA KIPARICA TRŽI
BESPLATAN ATELJE U SUSJEDSTVU
VISOKI STROPOVI. SJEVERNO OSVJETIENJE.
JAVITI SE NA BROJ: 091 532 6249

2005.-2011.

VALCER ZA DVIJE STOLICE

Antropomorfika čežnje

Moja velika čežnja je ples. Njime sam se amaterski i donekle uspješno u nekoliko navrata bavila od svoje devete godine. Nikad mu se nisam u potpunosti posvetila zbog previše različitih okolnosti i razloga, među kojima su najblesaviji pogrešan rodni grad i neprimjerena tjelesna građa, a najžalosniji je tobožnja neminovnost odluke. Hana, što ti u konačnici želiš biti? Kiparica ili plesačica? Što ti uopće možeš biti? U čemu si bolja? Ne smiješ svaštari. Posveti se jednome i u tome ustraj!

Ni onda kad sam se hrabro odlučila za kiparstvo, a ni dan danas, ne znam njegovu točnu definiciju ni gabarite. Danas se pod okriljem tog naziva nađe svega u rasponu od brončanih kipova velikana po kojima drijemaju golubovi i povremeno ih uneređe do suvremenih umjetničkih instalacija. Mogućnosti su nesagledive i daleko od toga da ih ne treba istražiti i iskoristiti. Osobno su me jedno vrijeme više zanimale granice kiparstva, poglavito jedno pitanje: što to skulpturu razlikuje od predmeta?

Spontano sam smišljala radove u vidu predmeta, a oni kao da su čeznuli biti skulpturama. U jednoj davnoj lucidnoj epizodi pokupila sam nekakve stare metalne stolice s otpada i poigrala se (s) njima nasred gazdaričina dvorišta. Čak sam pripremila i fotoaparata da dokumentiram tu čudesnu preobrazbu: kad će stolica prestati biti stolica, a postati skulptura? Ono što stolicu čini predmetom, razmišljala sam, je to što se na njoj može sjediti. To je njena glavna funkcija. Sve je u službi te funkcije: i njene četiri noge, i njezin naslon i sjedalo. Kad bih sve to potpuno rasformirala, dokinula funkciju stolice, prekvalificirala sve njene dijelove, možda bih bila na pravom putu da konačno napravim skulpturu. Tako je krenulo. Savila sam joj jednu nogu. Savila sam joj i drugu nogu. Stolica se nakrivila. Treću. Izvrnula se. Izravnala naslon. Oho, pa to više nije stolica. Obrnula je ovako, onako - doista, nastala je skulptura. I to antropomorfna skulptura! Izvaljena, onemoćala, bezvoljna, razočarana, umorna, tužna, pobijeđena, usamljena, bivša stolica... Poželjela sam izmaknuti tom mračnjačkom tumačenju; kad bih joj dodala još jednu takvu rasformiranu stolicu - i zapetljala ih, možda bi se iz njihova spleta, kao Venera iz morske pjene, izrodila čista skulptura, bez značenja, bez povijesti, bez sjećanja na predmet, bez čežnje, bez personifikacije - ogoljeni sklop prostornih i energetskih silnica koje je napinju u uzbudljivi crtež u prostoru... Nastavila sam potragu. Sredila sam i drugu stolicu i krenula ih ispreplitati. Da ste samo vidjeli koliko je tu bilo nesagledivih mogućnosti i kompozicija: vertikalnih, horizontalnih, dijagonalnih, asimetričnih,

stabilnih, nestabilnih, predvidivih, nepredvidivih... Da je definicija kiparstva obuhvaćala samo tu hrpu raskrečenih željeznih krakova, imalo bi se što studirati. Plesala sam oko tih stolica u iskonskom kiparskom zanosu, sklanjajući se pred klikom aparata da ne pokvarim kadar. Nastao je cijeli niz skulptura jer je svaki novi položaj dviju stolica značio i novu skulpturu. I sve je bilo fotografski zabilježeno.

Pregledavala sam nekidan svoje dokumente na kompjuteru i naišla na folder 2005_04_22. Otvorila sam ga i prepoznala stolice. Pardon, skulpturu... Da se podsjetim kako je to izgledalo davne 2005., u pregledniku sam brzinski izvrtjela sve fotografije. Dok su se slike preda mnom izmjenjivale dovoljno brzo da se povežu u svojevrzni animirani film, shvatila sam da je ona tužna čeznutljiva bivša stolica u mom nastojanju da je lišim svega ljudskog i dovedem do čiste neokaljane skulpture ustvari dobila društvo i da se sad zajedno igraju, grle, valjaju, vode ljubav... tako reći plešu! Dvije nefunkcionalne bivše stolice otkazale su poslušnost meni i mojoj tadašnjoj, blago rečeno, sumnjivoj kiparskoj ambiciji i zastarjelom poimanju izabrane profesije i jednostavno plešu. Jedan intimni, pomalo nespretni valcer u neuglednom dvorištu moje nekadašnje stanodavke. Čisto onako, za dušu...

One se nisu odlučile jesu li još uvijek stolice, skulptura ili plesni par.

Ni ne moraju.

2011.

KULENOVA SEKA

Apologeza iskrenog izraza

Nekim umjetnicima dovoljan je samo jedan razlog da naprave rad, a nekima je dovoljan samo jedan razlog da ga ne naprave.

Nažalost, ja često spadam u drugu skupinu.

Da malo pojasnim; u sasvim neodređeno vrijeme, na sasvim nevažnom mjestu sine mi neka fantastična ideja za rad. U nekoliko sljedećih minuta kroz cijelo moje biće prostruji sveobuhvatno oduševljenje, a mozak kreće u juriš na rješavanje svih praktičnih problema koje ta ideja nanese istovremeno sa svojim rođenjem. Pretpostavljam da je to ono što ljudi nazivaju inspiracijom. Nakon odgovora na prva dva ključna stvaralačka pitanja - što? i kako? preostaje mi odgovoriti na treće, najvažnije i najteže - zašto? Ono je za mene često pogubno, čak još pogubnije kad ga dobronamjerno želi zamijeniti ono rasterećujuće - zašto ne? Nakon tog pitanja trebalo bi veselo odmahnuti rukom i krenuti s radom. Međutim, ja nastavljam diskusiju. Uh. Možda ne bih trebala napraviti ovaj genijalni rad jer mi se čini da sam to već negdje vidjela. Da, da, onaj umjetnik je prije tridesetosam i po

godina radio u istom tom materijalu. To je bilo prije nego što sam se ja rodila. Izmišljam toplu vodu. Rad je prebanalan. Preilustrativan. Prekompliciran. Teško izvediv. Preskup. Prepatetičan. Opće mjesto. Bezveze. Zašto sam ikad pomislila da bi bio odličan? Kvragu. Ma, najbolje da ga ni ne napravim.

Nedavno sam se pokušala preduhitriti. Odlučila sam da bih trebala smišljati radove koji će nastajati toliko brzo, lako i bezbolno, bez skice, plana i razrade, da si ne stignem postaviti niti jedno ključno pitanje prije njegove izvedbe. Tako je nastala "Kulenova seka". U to sam se vrijeme ponekad osjećala toliko stisnuto ulogom brižne majke i revne domaćice da mi se činilo da bih, u tipičnim svakodnevnim akcijskim scenama u kojima, primjerice, moj sinčić plače obješen za moju nogu, dok juha kipi iz lonca, a istovremeno netko zvoni na vratima, i ja mogla iskipjeti, čak eksplodirati. Zaokupljena takvim i sličnim aktivnostima, nisam uspijevala pronaći vremena i koncentracije za ozbiljan kreativni rad. Pa sam posegnula za neozbiljnim. Odjednom, iznebuha, u sasvim neodređeno vrijeme, na sasvim nevažnom mjestu, uzela sam špagu i škare i zavezala svoje bedro kao kulenovu seku. Fotografirala sam to svoje bedro koje se stezanjem špage pretvorilo u autonomni kiparski materijal, sabijen u snažnu formu, simboličnu i materičnu, doslovce tjelesnu. Beskompromisni *body art*. Da bih pojačala željeni dojam, obradila sam fotografiju u *photoshopu*. Rezultat je bio brutalan i izražavao je srž mojih tadašnjih osjećaja.

Sve je bilo gotovo u hipu. To!! Napravila sam rad. Zar je to bilo teško?

Baš kad sam pomislila da sam uspjela, da su sva ona slavna ključna pitanja odgovorena a da ih nisam ni postavila, bezobrazno i zločesto počeli su osvitati razlozi zašto ne: Čekaj, čekaj, netko je već vezivao stvari špagom... Tko li to bješe...? Da, da, netko je vezivao kamenje, stvari u stanu, trgovce.... Ne bilo tko, nego ni više ni manje - moj muž, također umjetnik i kipar! Sranje. Sad će svi reći da ga kopiram. Ooo, Hana, otkad si ti počela vezivati? Ili je to i tebe Ivan svezao? Hi, hi, hi, ho, ho, ho... Jako smiješno. Ne da mi se objašnjavati zašto je ovo moje drugačije od tog njegovog i kako to moje nema nikakve veze s njim. Stvarno mi se ne da... Koma. Zatim mi dođe prijateljica i kaže da nju to više podsjeća na kulen nego na kulenovu seku, pa odem pročačkati po internetu da vidim fotografije i razuvjerim je. Utipkam "kulenova seka" u pretraživač, a prva slika koja mi se pojavi na ekranu je, da ne povjeruješ, ne slika slavne slavonske salame, nego slika gole gojazne babe izvaljene u mrežastoj ležaljci! Nije to neki slavni umjetnik napravio rad sličan mome, nego neki anonimus, obični blogger, da nasmije svoju ekipu s foruma... Po čemu je sad moja Kulenova seka umjetnički rad za razliku od njegove pomalo degutantne fore s interneta? Glupo mi je objašnjavati. Ne da mi se objašnjavati. Ne znam. Možda ni nema razlike. Katastrofa.... I koja je na kraju razlika između kulena i kulenove seke? Jela, moja svekrva Slavonka, moj "joker zovi" za sva kuhinjska pitanja, kasnije mi kaže da se u oboje stavlja isto meso, samo je forma

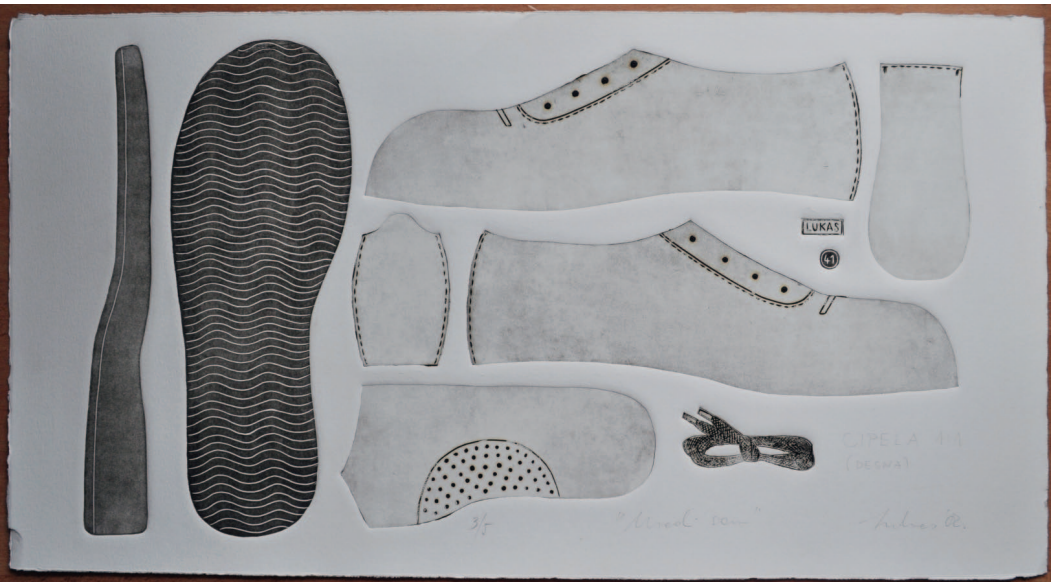
drugačija - doista, kulen je okrugao i rebrasto svezan špagom, a kulenova seka je duga i tanka, kao štap. No, krasno, ispada da je moje preoblikovano bedro ustvari kulen, a ne kulenova seka. Čak ni ime mog genijalnog *body art* rada ne drži vodu...

Da, definitivno ga nisam trebala napraviti.

Ali sad je gotovo. Šta je, tu je.

Rad je nastao. Iskreno i bez predumišljaja. Ja sam ga napravila, a ovaj put znam i zašto. Ipak, mogao bi biti na udaru ako ga izložim. Imam li ja, kao njegova ad hoc stvoriteljica, ikakvog učinkovitog oružja za njegovu obranu, za priznanje njegova postojanja, za njegovo predstavljanje javnosti?

Samo inat. Možda bude dovoljno.

Mradi sam/ CIPELA 1:1 (desma), 2002.

URADI SAM

Istine o samoci

Ovo je priča na kojoj sam zapela. Nakon pet priča koje sam uživala pisati, i svaku sročila u svega par sati, pri čemu su mi krive riječi i odlomci pulsirali crvenim svjetlom dajući mi nedvosmisleni signal da ih izbacim ili zamijenim boljima, pomislila sam da sam otkrila svoj vlastiti uspješni recept za priču i da ne mogu omanuti. Nakon skoro deset godina pomalo nesigurnog bauljanja u svijetu likovne umjetnosti, pri čemu sam se sudarala s njenim raznim oblicima: skulpturom, instalacijom, videom, ilustracijama, a ni na čemu se zadržala dovoljno dugo da sama sebe napokon smjestim u neku udobnu definiciju, kroz glavu mi je prostrujalo da sam, slučajno izletjevši iz tog vrtloga, nabasala na svoj iskonski poziv: da nisam možda pisac? Blaženi izostanak profesionalne odgovornosti! Sad kad sam zapela, zaključujem - možda ipak nisam pisac.

Dosad mi ništa nije pomoglo u pokušajima pisanja ove priče. Počela sam prije par dana, uvjereni da će se, kao kod prethodnih priča, iz mora ideja iskristalizirati jedna koja će napraviti vir i ispljunuti sočan zaključak za kraj. Bezuspješno sam se valjala i

prevrtala amo-tamo, uzduž i poprijeko, svako malo se hvatajući kao brodolomac u oluji za rad koji me trebao inspirirati. Grafika "Uradi sam" još je jedan od onih radova za koje sam bila uvjerena zašto ih radim dok su nastajali, a danas se više ne mogu sjetiti što me onomad uopće nagnalo da ih napravim. To mi je predstavljalo mali problem kad sam poželjela o njemu napisati priču. Ova priča mogla je biti o radišnosti i lijenosti, o tome kako "što se mora, nije teško" (a što je s onim što se ne mora?), o analitičnosti, o dosadi, točnije o tome kako mislim da sam postala umjetnica jer mi je kao maloj često bilo dosadno, pa o tome kako mislim da sam postala umjetnica jer sam se kao mala sama znala nečim lijepo zabaviti (i jedno i drugo je istina), o tome kako je moja baka govorila da imam zlatne ruke i da nikad neću biti gladna, o razlici između umjetnosti i zanata, o ljudima koji u susretu s umjetničkim radovima zaključuju da bi oni to bolje, o uputama kako izraditi umjetničko djelo u tri koraka, o tome kako se umjetnost zapravo događa između tih koraka, o tome kako bih i ja voljela da negdje mogu kupiti instant Haninu umjetnost iz vrećice s bonus uputama za serviranje (ako nije problem), o tome kako više volim zadatak ili narudžbu nego suočavanje s vlastitom unutrašnjom motivacijom, o tome kako ja točno znam kakve cipele mi odgovaraju, a ne znam kakva mi umjetnost odgovara i o tko zna čemu sve još ne, ali na kraju ova priča nije ni o čemu tome. Zapela sam i točka. Želim i moram napisati priču, a ne ide mi i nitko to ne može napraviti umjesto mene. Malo sam razočarana jer sam mislila da sam u pisanju pronašla izlaz, da ću možda uspjeti pobjeći iz svog malog umjetničkog

čistilišta i ugledati svjetlo, doživjeti nesmetanu lakoću stvaranja, iskonsko zadovoljstvo stvorenim i apsolutni izostanak sumnje. Krivo sam mislila. U isto sam vrijeme odahnula jer vidim da nisam potratila vrijeme, da vjerojatno ipak nisam promašila profesiju. Ili možda nema te profesije koju ja ne bih promašila...

Jutros mi Ivan u našem razgovoru o mojim sadašnjim stvaralačkim traženjima veli: "Želim ti pomoći, ali u svojoj umjetnosti si sama." Još jedna gorka istina o samoći. Rodila sam se sama, umrijet ću sama, i još moram umjetnikovati sama... Nije li to okrutno?

Gledam sad tu svoju grafiku i zabavljam se prepoznajući odbleske svog duha u njoj. Pozdravlja me neka davna Hana. Svašta! Zašto bi itko rastavljao cipelu na proste faktore, bez ikakve namjere da je proizvede? To vjerojatno nisu relevantne informacije ni za postolara. Ma, odakle mi samo to? Stvarno sam ćaknuta. Čitam naslov: "Uradi sam/ Cipela 1:1 (desna)" i smijem se sama sebi. Bar to nije okrutno.

Ako slučajno ima onih koji nisu primijetili, upravo sam napisala priču. Sama, bez ičije pomoći. U prekjučerašnjem dnevnom horoskopu za moj znak pisalo je da na neko vrijeme ostavim sa strane sve kreativne čvorove koje ne mogu otpetljati, i da ću osjetiti trenutak kad će sve ići puno, puno lakše. Ovo je taj trenutak. Izgleda da sam neočekivano dobila uputu od par koraka.

2005.

SISE VIŠE

Oda vremenu

Za mene je vrijeme uvijek bilo ultimativna utjeha. Još u srednjoškolskim danima, kada sam shvatila da nisam ona fatalna cura za kojom svi iz generacije potajno uzdišu, najljepša i najzgodnija od svih, iz dubine duše iskopala sam savršenu utjehu: nema veze, ja ću zato stariti kao dobro vino.

Ne znam je li slučajno ili sudbinski, i izbor profesije po tom pitanju ide mi na ruku. Za razliku od sportašica ili balerina, koje svoja životna postignuća moraju zaokružiti do sredine tridesetih (plus/minus koja godina), ja kao kiparica imam vremena. Na moju sreću ne živim ni početkom dvadesetog stoljeća kad je u umjetničkim krugovima naročito popularno bilo biti boem, studirati u Münchenu, životariti u šugavom, hladnom, trošnom potkrovlju, napraviti ogroman opus antologijskih crteža, slika i skulptura za svoju buduću nadaleko cijenjenu monografiju opsega od tristotinjak stranica u boji, zaraditi možda neki sitniš i obavezno tuberkulozu te umrijeti do dvadeset i osme godine života. Kako su samo sve to stizali? Ja sam već prešla tridesetu, a jedva da sam shvatila što želim

raditi u životu... Zato me neobično razveseli kad u vijestima iz kulture naletim na prilog o nekom kolegi, vršnjaku mojih roditelja, pa čujem komentar kako je on pripadnik mlađe generacije hrvatskih kipara. Pih, pomislim, ako je on mlađa generacija, ja sam još u pelenama. Imam vremena.

Nedavno su me igrom slučaja zainteresirale neke pjesme koje sam pisala prije otprilike pola svoga života kad sam bila ona srednjoškolka iz druge rečenice. Zaprepastila me je činjenica da su iz mene istjecale slične misli koje i danas želim izraziti, iako sam živjela sasvim druge okolnosti. Iako sam si u to vrijeme mogla priuštiti da ne nosim grudnjak bez ikakvih neugodnih posljedica, a ni grižnje savjesti, i onda je iz mene znao vrisnuti neki neobjašnjivi, pravobudirečeno neutemeljeni egzistencijalni krik. Noću bi me znala uhvatiti žučljiva nesanica koja ne bi popuštala dok iz mene ne bi proključala misao u vidu pjesme, za koju nisam bila sigurna je li baš moja ili sam je samo kanalizirala. Bilo kako bilo, osjećala sam se dobro, sigurno i svrhovito. Između onda i danas, u jednom sam se trenutku sasvim izgubila. Iznenada sam se našla na klimavom mostu između cijenjene studentice i diplomirane mlađe kiparice koju malo tko (pa i ona sama) shvaća ozbiljno, a još manje zna što bi to trebao biti njen posao i mjesto u svijetu. Potpuno sam iščezla u strahu, sumnji i nedostaku vizije i uspjela zatrti sve svoje talente. Otac me je tada upitao: „Gdje je ona naša Hana koja može sve što zamisli?“ Sve što sam mu mogla odgovoriti bilo je: "Tata, koga briga?"

Godinama nisam pisala ništa doli tekstove za natječajne prijedloge u kojima bih zdušno i elokventno elaborirala svoja rješenja skulptura. Kad bih pročitala koji od tih svojih elaborata bratu, on bi hladno ustvrdio da mi je bolji tekst o skulpturi nego sama skulptura. To bi bio snažan udarac za moj kiparski ego. Zato sam dugo mislila da se ne mogu iskonski izraziti kiparstvom kao što sam nekad mogla pjesmama, i dan danas riječima općenito. Ali evo, kako to biva u životu, upravo su mi riječi pomogle da otkrijem i priznam svoje autentične kiparske radove koje sam godinama povremeno radila i istovremeno omalovažavala jer su mi bili smiješni, nespretni, nevažni, a nisam shvaćala da sam se upravo njima - izražavala. Nakon dugo vremena naučila sam se pepoznavati: O, Hana, tu si, odavno se nismo srele... Malo ti sise vise, ali još si ona stara! Možda ipak bude nešto od tebe. Kiparica? Imaš vremena.

Metodom nebrojenih pokušaja i pogrešaka kroz nekih deset godina, na trenutke mi se čini da polako sjedam na svoje mjesto. Nije baš boemski, ali veseli. S određenom dozom poštovanja otvaram masivnu bačvu u kojoj sam odležala. Kap po kap, kao natuknice, degustiram gutljaje. Da, to je to, prava, kvalitetna Hana, berba 1980. Zanimljiv buke: trpka autoironija, nijansa analitičnosti, polusuha praktičnost s primjesama melankolije, sa spornim daškom patetike i slatkastim humorom na nepcu. Dugi *aftertaste*... Za deset godina bit će još bolja. Kao dobro vino.

PISMA I POKUŠAJI

*Toliko puta napisah pismo.
Toliko se puta živo predstavih,
a opet ne znam tko sam i što sam.
Toliko dugo prijatelju pisah,
a opet ne znam gdje i kada.
Toliko se trudih objasniti,
a opet ne znam kako i zašto.*

*Naravno, naljutih se na pisma
jer shvatih da su sami pokušaji.
Objavih rat pismima.
Čak i pušku kupih,
al' me pisma zaskočiše
pa još čučim nepomično
na onome "možda"
k'o na nagaznoj mini.*

*Čekam da se opametim
i nikako da dočekam.
Maslina mi na dohvat ruke,
a nikako grančicu da otrgnem.
Nikako da shvatim
da je "možda" savršen odgovor.*

*Bila sam, jesam i bit ću.
Ne pojavljujem se, ne nestajem,
a možda i ostanem tu.
Možda se smirim
i prestanem ratovati s pismima.*

*Toliko puta napisah pjesmu.
Toliko puta voljeh pjesmu,
a ne vidjeh nikad da je odgovor
... ili primirje.*

studen, 1995.

OBLICI OBLAČNIH MISLI

- a) *pahuljaste u visini
misli slobodne
bježim ka zvijezdama
mahnita*
- b) *slojevite, usmjerene
misli zbunjene
tko sam? neka sam
moram u sutra*
- c) *uzlazne do neba
misli strašljive
kao uzaludne
bih i ne bih
i više ne znam kamo*
- d) *guste, teške
misli pasivne
sve na mene
u mene, kroz mene
dosta je svega!*

*Prolom. Kiša.
Kap po kap
kao natuknice.
I opet samo ja...*

ožujak, 1995.

Pisanje između

Hani Lukas Midžić, saznajemo u jednoj od sedam neobičnih crtica-skica iz ovih „autobiografskih zapisa o pokušajima suvremenog kiparenja“, profesor na Akademiji jednom je prilikom rekao da kleše kao da plete. Ona je onda postavila izložbu „Pletiva“, a svi koji su taj postav vidjeli vjerojatno su dobro upamtili fini paradoks grubih kamenih volumena na čije su površine „upletene“ fragilne, guste, nježne matrice tkanja dlijetom. Paradoks je pritom bio višestruk i napinjavao je koncept izložbe od početka do kraja: „Pletiva“ su bila spoj tradicionalnog „ženskog posla“ i kiparstva koje je, kako Hana ovdje piše, ipak još uvijek primarno „muška stvar“. Spoj teksta – jer „tekst“ nam dolazi baš od latinske riječi za tkanje, textus – i skulpture, spoj tradicionalnih formi i njihove radikalne suvremene reinterpretacije, rekontekstualizacije. „Pletiva“ su nam pokazala da je Hanin profesor bio u pravu i da ona uistinu kleše kao da plete.

Sada, nakon ove knjige, vidimo i da piše kao što kleše.

Piše, naime, sitnim, preciznim zamascima, strpljivo i suptilno, upisujući tekst kao brazdu, liniju razdvajanja, bolan, ali neophodan rascjep: Hana uvijek piše između. Piše između skulpture, fotografije i pisma. Između plesanja i klesanja. Između obitelji u kojoj je odrasla i one koju sada sama stvara. Između evokacija vlastite

srednjoškolske poezije i projekcija neke zrelije, zaokruženije budućnosti. Između kuhinjskog stola i ateljea. Između kuharice i umjetnice, skulpture i predmeta, gratakaže i umjetničkog djela, umjetničkog djela i tijela. Između inspiracije i odustajanja.

Između odustajanja i vraćanja.

Ove kratke priče nisu, dakle, samo vješto napisana svjedočanstva o stvaralačkim i životnim dilemama: upečatljiva u lakoći i nepretencioznosti kojima ovlašno skiciraju raskršća egzistencijalne i artistske autorefleksije, nimalo je pritom ne karikirajući, a istodobno zavodljiva u iskošenom, bizarnom, dirljivom detalju kao što je onaj komadić prsta u salati, ili stakleni plač na podu. Čak i da jesu, uostalom, bilo bi to dovoljno za zanimljivu knjigu; ali ovdje je vrtlog neprestanog samopropitivanja, traženja i bježanja od uloga, pozicija i žanrova transponiran iz sadržaja u formu, pa se te dvije strane knjige sretno preklapaju u zajedničkoj principijelnoj neprincipijelnosti i dosljednoj neodlučnosti, i već u predzadnjem tekstu Hanin pripovjedni glas ne može a da ne pobjegne u propitivanje samoga sebe i novog odabira interpretativne tekstualne fiksacije tragova kiparskih pokušaja... I dobro je što je tako, što knjiga pulsira različitim registrima, različitim diskursima i medijima: zaustaviti potragu, podvući crtu, razuzlati paradoks i nedvosmisleno se opredijeliti – pa makar i prigodno, radi ukoričenja – bila bi prozirna opsjena i jeftin trik.

„Ne smiješ svaštari“, upozoravaju Hanu u onoj priči o stolicama i valceru, *„Posveti se jednome i u tome ustraj!“* Posvetila se, znamo, kiparstvu i ustrajala, ali od svaštarenja, na sreću, nije odustala. Dosadno bi, uostalom, i siromašno bilo biti „nešto“: valjda zato i ne postoje ničije „neštare“.

I valjda nas zato uvijek, nepogrešivo i magnetično, baš kao malu djecu privlače tuđe svaštare.

Boris Postnikov

Hana Lukas Midžić rođena je u Splitu 1980. godine. 1998. završila je jezičnu gimnaziju i Školu likovnih umjetnosti u Splitu.

2002. diplomirala kiparstvo u klasi profesora Šime Vulasa na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Za vrijeme studija provela semestar na Indiana University of Pennsylvania u SAD, Sculpture department.

Živi i radi u Zagrebu kao samostalna umjetnica.

SVAŠTARA

HOME MADE ART

autobiografski zapisi

o pokušajima suvremenog kiparenja

Hana Lukas Midžić

Nakladnik: Hana Lukas Midžić

Lektura: Jelena Popović

Fotografije i crteži: Hana Lukas Midžić

Grafičko oblikovanje: Kristina Ivić

Tisak:

Naklada:

ISBN 978-953-57116-1-2

Zagreb, svibanj 2013.

Knjiga je nastala uz prijateljsku podršku.

Sva prava pridržana.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem

